

ОВЧАРУК С. С.

головний науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут
публічного права)
ORCID ID: 0009-0007-8337-5076

КУРИЛО І. В.

доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник
(Науково-дослідний інститут
публічного права)
ORCID ID: 0000-0001-7018-3883

УДК 342.9:341.17

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.4.69>**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**

У статті виявлені та узагальнені особливості публічного адміністрування міграційних процесів в Україні в умовах воєнного стану, з акцентом на виклики, спричинені повномасштабною збройною агресією російської федерації. У роботі висвітлено правові, організаційні та практичні аспекти публічного адміністрування міграційними потоками, включаючи внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та міжнародних мігрантів. Особливу увагу приділено нормативно-правовій базі, зокрема Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року та відповідним законам, які регулюють статус і права біженців, іноземців та осіб без громадянства, а також процедурам перетину державного кордону. Аналіз підкреслює значний соціальний та економічний тиск, викликаний масовою внутрішньою та зовнішньою міграцією. Станом на 2024 рік в Україні зареєстровано близько 4,9 мільйона офіційно визнаних ВПО, з яких 2,5 мільйона не можуть повернутися до своїх домівок через їх руйнування, активні бойові дії або окупацію. Відповідь уряду включає надання фінансової допомоги ВПО та механізми компенсації за пошкоджене або зруйноване житло. Однак ці заходи обмежені ресурсами, що вимагає вдосконалення стратегій для підвищення ефективності та розширення підтримки. У статті також розглянуто роль громадянського суспільства, міжнародних організацій та волонтерів у задоволенні потреб переміщених осіб і мігрантів. Підкреслено важливість прозорого управління, комплексного планування та інтеграції міжнародного досвіду для ефективного управління міграційними процесами. Це дослідження сприяє розумінню складності управління міграцією в умовах кризи та пропонує рекомендації для підвищення стійкості й інклюзивності системи публічного адміністрування України у протистоянні поточним і майбутнім викликам.

Ключові слова: Міграційні процеси, публічне адміністрування, воєнний стан, Україна, внутрішньо переміщені особи (ВПО), біженці, міграційна політика, компенсація житла, правова база, міжнародне співробітництво, управління кризами, соціальна інтеграція, державна стійкість.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративні органи, адміністративно-правовий статус, біженці, воєнний стан, внутрішньо переміщені особи, державне управління, ЄС, європейські цінності, захист прав людини,

компенсація за житло, компаративістичний аналіз, кризовий менеджмент, мігранти, міграційна політика, міграційні процеси, міжнародне співробітництво, публічний порядок, правова база, російсько-українська війна, соціальна інтеграція, стійкість держави, тимчасовий захист, гуманітарна допомога, етичні стандарти, Україна.

Ovcharuk S. S., Kurylo I. V. Some features of public administration of migration processes under martial law in Ukraine

This article explores the specific features of public administration of migration processes in Ukraine under martial law conditions, emphasizing the challenges caused by the full-scale armed aggression of the Russian Federation. The study highlights the legal, organizational, and practical aspects of managing migration flows, including internally displaced persons (IDPs) and international migrants. Special attention is given to the regulatory framework, such as the Strategy of State Migration Policy of Ukraine until 2025 and related laws governing the status and rights of refugees, foreign nationals, and stateless persons, as well as the procedures for crossing the state border. The analysis underscores the significant social and economic pressures resulting from mass internal and external migration. As of 2024, Ukraine hosts approximately 4.9 million officially registered IDPs, with 2.5 million unable to return to their homes due to destruction, ongoing combat, or occupation. The government's response includes financial assistance for IDPs and compensation mechanisms for damaged or destroyed housing. However, these measures are constrained by limited resources and call for enhanced strategies to improve efficiency and expand support. The article examines the role of civil society, international organizations, and volunteers in addressing the needs of displaced and migrant populations. The importance of transparent governance, comprehensive planning, and the integration of international best practices is emphasized as essential to managing migration processes effectively. This research contributes to understanding the complexities of migration management in crisis conditions and proposes recommendations for improving the resilience and inclusiveness of Ukraine's public administration system in the face of current and future challenges.

Key words: *administrative activities, administrative bodies, administrative-legal status, comparative analysis, crisis management, EU, European values, humanitarian aid, housing compensation, internally displaced persons, legal framework, migrants, migration policy, migration processes, international cooperation, public order, protection of human rights, refugees, russian-Ukrainian war, social integration, state resilience, temporary protection, Ukraine, ethical standards, martial law.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах, коли Україна зіштовхнулася з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації, питання публічного адміністрування міграційних процесів набуло виняткової актуальності. Воєнний стан, введений у 2022 році, значно вплинув на функціонування державних інституцій, громадянське суспільство та правовий порядок у країні. Ці зміни стали визначальними для регулювання міграційних процесів, адже війна спричинила масові переміщення як внутрішньо переміщених осіб (ВПО), так і громадян, які шукають притулку за кордоном. Одночасно в Україну продовжують прибувати іноземці з різними цілями – від гуманітарної допомоги до трудової діяльності. Такий масштабний рух людей потребує ефективного, оперативного й адаптивного адміністрування.

Значний обсяг викликів, пов'язаних із міграційними процесами під час воєнного стану, стосується як адміністративно-правового забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, так і адаптації національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. У контексті євроінтеграційного курсу України актуальним стає врахування міжнародного

досвіду врегулювання міграційних процесів, особливо в умовах надзвичайних ситуацій, до яких належить війна.

Мета дослідження у статті – на основі теорії права, чинного законодавства та викликів, які стоять перед українським народом щодо відбиття повномасштабного російського терористичного вторгнення в Україну, розкрити особливості публічного адміністрування міграційних процесів в Україні в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти зазначеної проблематики досліджували численні вчені-юристи, зокрема В. Авер'янов, Ю. Битяк, Н. Бортник, В. Галунько, Є. Додін, Р. Калюжний, С. Ківалов, Л. Коваль, В. Колпаков, О. Кузьменко, Н. Мороз, В. Олефір, О. Остапенко та К. Шкарупа. Однак, більшість захищених упродовж останніх років дисертацій лише частково розглядали цю проблематику. Більшість робіт не торкалась питань публічного адміністрування міграційних процесів в ЄС або, з огляду на їхню давність і зміну політичних векторів ЄС, потребує подальшого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Воєнний стан вплинув не лише на регулювання внутрішньої міграції, але й на формування державної політики щодо іноземців, які перебувають на території України. Це стосується питань надання притулку, тимчасового захисту, регулювання трудової міграції та запобігання нелегальній міграції. Одночасно держава стикається з необхідністю створення механізмів захисту прав та свобод мігрантів у складних умовах, забезпечення їхнього доступу до базових послуг та інтеграції у суспільство. На думку Л. Весельської, міграційні процеси слід розглядати як соціальне явище, що відображає дії певної соціальної спільноти щодо переміщення, ґрунтуючись на соціальних аспектах цього феномену (тобто причини) [1].

Публічне регулювання міграційних процесів на території України здійснюється на основі низки нормативно-правових актів, які визначають засади державної міграційної політики, права та обов'язки різних категорій мігрантів, а також порядок перетину державного кордону, зокрема, важливим стратегічним документом є розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року», яке визначає основні напрями та пріоритети державної політики у сфері міграції, враховуючи сучасні виклики та загрози [2]. Водночас, правовий статус осіб, які шукають захисту в Україні, регламентується Законом України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», що встановлює процедури надання відповідного статусу, права біженців, а також гарантії їхньої соціальної підтримки [3]. Для регулювання правового статусу іноземців та осіб без громадянства, які перебувають на території України, діє Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», що визначає права, свободи, обов'язки цих осіб, а також порядок їхньої легалізації, перебування та працевлаштування в Україні [4]. Крім того, порядок перетину державного кордону громадянами України встановлюється Законом України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України», який регламентує правила виїзду за кордон, повернення до України, а також питання, пов'язані із забезпеченням прав громадян під час переміщення через державний кордон [5].

Міграційні процеси охоплюють як осіб, які виїхали за межі території України, так і тих, хто був змушений переміститися зі свого місця проживання до більш безпечних регіонів всередині країни. Станом на сьогодні кількість офіційно зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні становить близько 4,9 мільйона осіб. З них 3,6 мільйона це громадяни, які перемістилися або повторно перемістилися після початку повномасштабної збройної агресії Російської Федерації. Важливо зазначити, що з цієї кількості 2,5 мільйона осіб не мають змоги повернутися до своїх домівок. Основними причинами цього є руйнування житла, знаходження житлових об'єктів у зонах активних бойових дій або ж їхнє розташування на тимчасово окупованих територіях [6].

В умовах надзвичайних викликів, спричинених війною, значно зросло навантаження на державний бюджет, а також сформувався новий спектр потреб у громадян, які потребують оперативного та ефективного реагування з боку державних органів і місцевого самоврядування. З метою підтримки постраждалих осіб та забезпечення стабільності соціальної

сфери державою здійснюється низька заходів, спрямованих на адаптацію та вдосконалення системи соціальної допомоги.

Одним із важливих кроків стало впровадження механізму фінансової підтримки внутрішньо переміщених осіб було затверджено Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, схвалений постановою Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 (зі змінами). Цей нормативний акт регулює процедуру надання грошової допомоги ВПО, визначає критерії її отримання, розміри виплат та механізми розподілу коштів [7]. Нас період 2024 року виплата особам ВПО сягає 2000 гривень на місяць протягом 6 місяців (12000 гривень), подальша виплата прямої грошової допомоги для ВПО без особливих умов не передбачена.

При цьому існує компенсація житла за розміщення у своєму житлі ВПО яке регулює Постанова Кабінетів Міністрів України «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб» [8]. Враховуючи розрахунки, одна доба літнього періоду буде вартувати державі 14 гривень 77 копійок на одну особу, тобто за 30 днів власник житла який надасть своє житло у користування отримає 443 гривень 10 копійок. Варто зазначити, що середня вартість двухкімнатної квартири у Львові (відносно безпечне місто) сягає 22 900 гривень, що породжує певну проблематику міграції за кордон або повернення назад до небезпечного місця проживання ВПО. Проте публічна влада застосовує підхід який передбачає створення мінімальних умов для забезпечення базових потреб ВПО, таких як житло, харчування та доступ до медичних і соціальних послуг. Окрім фінансової допомоги, реалізуються програми тимчасового розміщення осіб, надається юридична та психологічна підтримка яка реалізується волонтерами, а також розробляються довгострокові стратегії інтеграції ВПО у місцеві громади. Ці заходи спрямовані не лише на пом'якшення поточних соціальних наслідків війни, але й на створення основи для подальшого відновлення країни після завершення бойових дій [9].

Реалізація політики грошової компенсації за зруйноване чи пошкоджене житло є важливим елементом державної підтримки громадян, які постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або інших наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України. Цей процес регулюється низкою законодавчих та нормативно-правових актів, серед яких ключовим є Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України». Цей закон визначає правові та організаційні засади надання грошової компенсації власникам зруйнованих чи пошкоджених об'єктів нерухомого майна. Він передбачає процедуру оцінки збитків, порядок подання заяв на компенсацію, вимоги до заявників, а також критерії, за якими приймається рішення щодо розміру і форми компенсації. Додатково створено Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, який забезпечує облік таких об'єктів. Реєстр є інструментом для централізованого збору, зберігання та обробки інформації про зруйноване майно. Його дані використовуються для ухвалення рішень щодо надання компенсації, моніторингу процесу відновлення та подальшого планування реконструкції постраждалих територій. Окрім грошової компенсації, законодавство передбачає можливість альтернативних форм допомоги, таких як забезпечення тимчасовим житлом, участь у програмах будівництва нового житла чи реставрації пошкодженого. Особливий акцент зроблено на прозорості та ефективності процесу, аби уникнути зловживань та забезпечити швидке відновлення порушених прав громадян [10].

Отже, адміністративні органи України в процесі публічного адміністрування мають комплексно вирішувати проблеми, пов'язані зі зруйнованим житлом, забезпечуючи громадянам можливість отримати компенсацію та відновити їхнє право на житло, яке постраждало від російської агресії, було захоплено російськими окупантами чи знищено.

Висновки. Ефективне публічне адміністрування міграційних процесів в умовах війни є ключовим чинником забезпечення стабільності та стійкості держави у період масштабних кризових викликів. Здатність державних інституцій адаптуватися до швидких змін та

розробляти гнучкі, системні підходи до публічного адміністрування міграцією визначає не лише рівень підтримки постраждалих груп населення, але й загальну ефективність державної політики. Важливою умовою є комплексне поєднання національних зусиль, що включають правові, соціальні та економічні механізми підтримки, з використанням найкращих міжнародних практик. Це дозволяє забезпечити належний рівень захисту прав внутрішньо переміщених осіб, біженців та інших категорій мігрантів, а також сприяє їх інтеграції у соціальну та економічну структуру суспільства. Особливу роль відіграє прозорість механізмів публічного адміністрування та ефективна взаємодія з громадянським суспільством, міжнародними організаціями та волонтерським рухом. Саме такий підхід дозволяє компенсувати обмежені ресурси держави та сприяє більш справедливому та оперативному реагуванню на виклики, пов'язані з міграційною кризою. Водночас реалізація довгострокових стратегій у сфері міграції вимагає переосмислення традиційних моделей публічного адміністрування та запровадження інноваційних рішень.

Отже, ефективність публічного адміністрування міграційних процесів в Україні в умовах російсько-української війни значною мірою визначатиме не лише стабільність соціальної сфери, але й загальну стійкість країни у протидії сучасним викликам. Урахування викладених особливостей і проблем дозволить не лише подолати поточні труднощі, але й створити фундамент для майбутнього відновлення та розвитку держави.

Список використаних джерел:

1. Весельська Л. Поняття міграція та міграційних процес у сучасних наукових концепціях. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2018. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2018/1_2018/4.pdf
2. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року. *Розпорядження. Кабінет Міністрів України № 482-р*. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/482-2017-%D1%80>
3. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 16, ст.146. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text>
4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19-20, ст.179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>
5. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 18, ст.101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>
6. Внутрішньо переміщені особи. *Міністерство Соціальної політики України*. 2024. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
7. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. *Постанова Кабінетів Міністрів України № 332. Верховна Рада України*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/332-2022-%D0%BF>
8. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб. *Постанова Кабінетів Міністрів України від 19 березня 2022 р. № 333. Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/333-2022-%D0%BF>
9. Служба турботи про психічне здоров'я БФ «Право на захист». *Право на захист*. 2023. URL: <https://r2p.org.ua/category/vpo-psykholohichna-dopomoha>
10. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України. Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2023, № 60. ст. 191. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-20#Text>

